

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**دانشکده پردیس بین‌المللی ارس
گروه حقوق**

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق گرایش خصوصی

موضوع:

آثار و احکام تغییر جنسیت در ادوار مختلف و تطبیق آن با مباحث جدید

استاد راهنما

دکتر محمدتقی علوی

استاد مشاور

دکتر حیدر باقری اصل

نگارش

رویا جلالی سرج

بهمن ۹۳

تعهد نامه

عنوان پایان نامه: آثار و احکام تغییر جنسیت در ادوار مختلف و تطبیق آن با مباحث جدید

اینجانب رویا جلالی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی دانشکده پردیس بین‌المللی ارس دانشگاه تبریز تحت راهنمایی دکتر سید محمد تقی علوی با تعهد به رعایت موارد ذیل، اقرار و اذعان می‌نمایم:

۱- تحقیقات و نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی اینجانب بوده، مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج در آن را به طور کامل بر عهده می‌گیرم.

۲- در خصوص استفاده از مطالب و پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.

۳- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تا کنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.

۴- کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه تبریز تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه تبریز (University of Tabriz) به چاپ خواهد رسید.

۵- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تأثیر گذار بوده اند در مقالات مستخرج از پایان نامه رعایت خواهد شد.

۶- چنانچه بعد از جلسه دفاعیه محرز گردد که مطالب پایان نامه به صورت کلی یا جزئی مورد سرقت علمی قرار گرفته است، نسبت به ابطال مدرک تحصیلی حق هیچگونه اعتراض و ایرادی نخواهم داشت.

تاریخ

نام و امضاء دانشجو

تقدیریم به

همسر مهربان و فداکارم و دختر عزیزم آهو

تقدیر و تشکر

«مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ»

با تشکر از استاد راهنمای عزیزم جناب آقای دکتر علوی و نیز از استاد مشاور عزیزم جناب آقای دکتر باقری اصل تقدیر و تشکر می‌کنم که در طول این پایان نامه زحمات بنده را تقلیل فرمودند و همچنین از استاد عزیز و زحمتکش جناب نهایت تقدیر و تشکر را دارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۳.....	بیان مسأله.....
۵.....	پیشینه تحقیق.....
۶.....	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۷.....	سؤالات تحقیق.....
۸.....	فصل اول: تعاریف و مفاهیم و پیشینه.....
۹.....	مبحث اول: تعاریف و مفاهیم.....
۹.....	گفتار اول: تعاریف.....
۹.....	بند اول: تعریف تغییر جنسیت.....
۹.....	بند دوم: تعریف خنثی.....
۹.....	بند سوم: معنای لغوی و اصطلاحی حکم.....
۱۰.....	بند چهارم: تعریف اختلال هویت جنسی.....
۱۱.....	بند پنجم: تعریف قاعده‌ی تسلیط.....
۱۳.....	بند ششم: مفهوم نارضایتی جنسی.....
۱۵.....	بند هفتم: پیشینه فقهی تغییر جنسیت.....
۱۶.....	مبحث دوم: مبانی و پیشینه.....
۱۶.....	گفتار اول: مبانی.....
۱۶.....	بند اول: افراد خواهان تغییر جنسیت.....
۱۷.....	بند دوم: تأثیر تغییر جنسیت بر زندگی فردی و اجتماعی.....
۱۸.....	بند سوم: خنثی و مساله جنس سوم.....
۱۸.....	بند چهارم: دلیل مشهور بر عدم وجود جنس سوم.....
۱۹.....	بند پنجم: تاریخچه تغییر جنسیت.....

۲۲	فصل دوم: جواز و عدم تغییر جنسیت (احیاء جنسیت در خنثی‌ها)
۲۳	مبحث اول: موضوع تغییر جنسیت در دو جنسه‌ها (احیاء جنسیت)
۲۳	گفتار اول: خنثی‌ها
۲۳	بند اول: انواع خنثی
۲۵	بند دوم: انواع تغییر جنسیت (احیاء)
۲۶	گفتار دوم: روشهای موجود برای احیاء یا تغییر جنسیت
۳۱	گفتار سوم: جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت احیاء در افراد دو جنسی
۳۲	بند اول: دیدگاه موافقان احیاء جنسیت
۳۳	بند دوم: دیدگاه مخالفان احیاء جنسیت
۳۶	فصل سوم: آثار و احکام شرعی تغییر جنسیت و جواز و عدم جواز آن
۳۷	مبحث اول: مباحث فقهی تغییر جنسیت
۳۷	گفتار اول: احکام شرعی قبل و بعد از تغییر جنسیت
۳۷	بند اول: احکام و تکالیف فرد خنثی
۳۸	بند دوم: احکام شرعی بعد از تغییر جنسیت
۳۹	گفتار دوم: تغییر جنسیت و تأثیر آن بر زندگی مشترک زوجین
۳۹	بند اول: تغییر جنسیت و مسأله مهریه در ازدواج دائم
۴۲	بند دوم: تغییر جنسیت هر یک از زوجین و یا هر دو و وضعیت مهریه
۴۳	بند سوم: تغییر جنسیت و مسأله ولایت بر فرزندان
۴۶	بند چهارم: تغییر جنسیت و حضانت فرزندان
۴۸	بند پنجم: تغییر جنسیت و اذن و رضایت هر یک از زوجین در تغییر جنسیت طرف مقابل
۴۹	بند ششم: تغییر جنسیت و مسأله ارث
۵۱	گفتار سوم: تغییر جنسیت و تعهدات سابق
۵۳	مبحث دوم: تغییر جنسیت
۵۳	گفتار اول: جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت از دیدگاه فقه
۵۴	بند اول: نظریه حلیت مطلق تغییر جنسیت

۵۹	..... بند دوم: نظریه حرمت مطلق تغییر جنسیت
۶۶	..... بند سوم: نظریه حلیت مشروط تغییر جنسیت
۷۰	..... بند چهارم: جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت از دیدگاه قوانین موضوعه
۷۱	..... بند پنجم: تقسیم‌بندی کشورها از نظر وجود یا عدم وجود قوانین مصوب پیرامون تغییر جنسیت
۷۲	..... بند ششم: پیشینه انجام عمل تغییر جنسیت در ایران و سایر کشورها
۷۳	..... گفتار دوم: تغییر جنسیت و مسائل مربوط به حدود
۷۳	..... بند اول: تغییر جنسیت و مسائل مربوط به حدود
۷۵	..... بند دوم: قاعده درأ
۷۷	..... نتیجه‌گیری
۷۸	..... منابع

نام خانوادگی : جلالی سرج	نام : رویا
عنوان پایان نامه : مبحث فقهی تغییر جنسیت در ادوار مختلف و تطبیق آن با مباحث جدید	
استاد راهنما : دکتر محمد تقی علوی	استاد مشاور : دکتر حیدر باقری اصل
مقطع تحصیلی : کارشناسی ارشد	رشته : حقوق .....
دانشگاه : تبریز	دانشکده : حقوق و علوم اجتماعی
تاریخ فارغ التحصیلی :	تعداد صفحه : .....
واژه‌های کلیدی : تغییر جنسیت - خنثی - ترانس سکسوالیسم	
چکیده	
<p>در کشور مذهب ایران، مسئله تغییر جنسیت هنوز به شکل مطلوب آن نرسیده است. نگاه مردم به افراد دوجنسه نگاهی تمسخرآمیز و گاهی چنین افرادی را دارای اختلالات روانی می‌پندارند. قانون‌گذار به پیروی از مردم هنوز قانون صرح و روشن را در مورد این افراد تصویب نکرده است گویی آنان جزئی از این جامعه نیستند.</p> <p>تغییر جنسیت یکی از موضوعات بحث برانگیزی است که در سال‌های اخیر همه را متوجه خود ساخته است. بعضی اصلاً نمی‌توانند باور کنند که چنین چیزی امکان‌پذیر است. عده‌ای آن را تغییر در خلقت خداوند می‌دانند و برخی نیز آن را به عنوان درمان یک بیماری قبول دارند. افرادی در معرض درمان تغییر جنسیت قرار می‌گیرند که به نوعی از لحاظ جسمی یا روانی یا هر دو دچار مشکل جنسی شده باشند و گروهی از افراد هم هستند که خصوصیات جسمی آنها با گرایش‌ها و تمایلات جسمی آنها موافق نیست و از لحاظ روانی با جنسیتی که دارند دچار تعارض شده و به عنوان ترنس سکسوالیسم‌ها مشهورند، ترانس سکسوال یکی از شدیدترین اختلالات هویت جنسی شناخته شده روان پزشکی است و تغییر جنسیت این افراد از نظر فقها مورد اختلاف است.</p> <p>کلمات کلیدی: تغییر جنسیت - خنثی - ترانس سکسوالیسم</p>	

مقدمه

در طول زمان‌ها و اعصار مختلف، همیشه افرادی بوده‌اند که از نوعی بیماری و سردرگمی جنسی رنج می‌بردند و گاهی مسائل خویش را نزد پیامبر و امامان وقت خویش مطرح می‌نمودند این بیماری عبارت بود از اختلال در اندام و شکل ظاهری بدن بخصوص در اندام تناسلی اختصاصی که یک زن یا یک مرد نسبت به جنسیت خود دارد و او را از جنس مخالف خویش متمایز می‌سازد.

علاوه بر این افراد که به عنوان دو جنسی شناخته شده‌اند. افرادی نیز هستند که از لحاظ شکل ظاهری بدن و اندام تناسلی دچار اختلال نیستند و دارای اعضای ظاهری یک مرد یا یک زن هستند اما از نظر روحیات و خصوصیات و ویژگی‌های روانی منطبق بر جنس مخالف خود و عواطف و کارهای شبیه جنس مخالف خود دارند و همیشه از اینکه دارای ظاهر و باطن متفاوتی هستند در عذاب هستند و از زندگی اجتماعی خود راضی نیستند.

این بیماری شاید زمانی براساس باورهای نادرست امری قابل چشم‌پوشی بود و یا به دلیل ناتوانی در آن زمان‌ها به چنین اختلالاتی توجه زیادی نمی‌شد. اما امروز با پیشرفت علم پزشکی، امکانات راحتی بشر در زندگی اجتماعی‌اش بوجود آمده است که به او کمک می‌کند تا در این گونه معضلات و اختلالات در مورد جنسیت تصمیم‌گیری شود چرا که در غیر این صورت عوارض وخیمی برای این بیمار و جامعه به وجود می‌آید. در جامعه اسلامی و کشور عزیز ما نیز تعداد زیادی از مبتلایان به اختلالات وجود دارند که در تمام دوره زندگی خویش با عناوینی چون خنثی، دو جنسی و ... مورد تحقیر قرار گرفته‌اند و زندگی سرتاسر رنج و دردی را سپری کرده‌اند لکن در دهه‌های اخیر، به این بیماران امیدهای زیادی برای داشتن جنسیتی مشخص داده شده است. چرا که در داخل و خارج به مدد پیشرفت‌های علم پزشکی امکان درمان این بیماری‌ها فراهم شده است و تعداد زیادی از این بیماران طبق آمار رسمی و غیررسمی هر ساله مورد معالجات پزشکی قرار می‌گیرد و متخصصان داخلی نیز از پیشروان انجام عمل‌ها جراحی تغییر جنسیت می‌باشند.

قبل از امکان انجام عمل‌های جراحی و عمل تغییر جنسیت، مسائل فقهی مربوط به افراد دچار اختلالات جنسیتی تنها از نظر اعضای ظاهری بدن یا به عنوان خنثی در ابواب مختلف فقهی بخصوص کتاب ارث مورد بررسی فقها قرار می‌گرفت تا اینکه با استفتائی که یکی از بیماران راجع به معالجه خویش از طریق علم‌های جراحی از حضرت امام خمینی (ره) نمودند، این مسئله برای اولین بار با چنین قالبی در مقابل یک فقیه قرار گرفت.

حضرت امام خمینی (ره) پس از صدور فتوای جواز انجام تغییر جنسیت در مورد سؤال شد، این مسأله را در جلد دوم کتاب ارزشمند تحریرالوسیله عنوان نمودند و فروعی نیز بر آن ذکر کردند طرح این مسئله در کتاب ارزشمند تحریرالوسیله باعث شد که از آن پس دیگر فقها نیز این مسأله را به عنوان یک مسأله اجتماعی مطرح کنند، به طوری که شاید در حال حاضر هیچ کتاب استفتائی را نمی توان یافت که از تغییر جنسیت سخنی به میان نیاورده باشد.

با توجه به این که در سال های اخیر برای این مسأله در زندگی اجتماعی توجه زیادی می شود و بیماران بیشتر در مورد درمان پزشکی خویش و عمل های جراحی قرار می گیرند. نیاز شدیدی احساس می شد تا به تدوین قوانین خاص شناسایی این افراد و درمان آنها پرداخته شد و به موازات آن نیز به ذکر احکام شرعی و حقوقی این افراد پرداخته می شود. تا افراد در تعیین تکالیف عبادی، حقوقی و جزایی خود دچار اشتباه نشوند در مسأله تغییر جنسیت اختلاف نظر فقها و علما بیشتر به مشروعیت یا عدم مشروعیت تغییر جنسیت برمی گردد که هر کدام نیز نسبت به نظر خود ادله ای دارند.

در بررسی احکام و آثار تغییر جنسیت مسائل مربوط به حقوق و تکالیف فقهی که پیش می آید مورد بررسی و تأمل قرار می گیرند.

و مسائلی که از این جهت مورد بررسی قرار می گیرد، عبارتند از: حکم نکاح سابق، مسأله مهریه، نفقه حضانت، ولایت، ارث و ... .

به هر حال آنچه در این پایان نامه مورد توجه قرار گرفته است پرداختن به مسأله ای نوظهور در میان مسائل مستحدثه فقهی است و همچنین بررسی جواز عمل تغییر جنسیت از بُعد تغییر و احیاء جنسیت.

بیان مسأله

از دیدگاه پزشکی، دو جنسه بودن در حیوانات خصوصیتی طبیعی است، اما در انسان نوعی اختلال جنسی محسوب می شود.

دین اسلام جنسیت را به دو گروه زن یا مرد تقسیم کرده است و در قرآن سوره ی قیامت به وضوح روشن است. نکته دیگر این است که احکام شرعی برای دو گروه مرد و زن تعیین نشده است و فردی که خنثی یا دو جنسیتی است باید به یکی از گروه های مرد یا زن، ملحق شود تا احکام اسلامی را انجام دهد. برخلاف سایر

کشورهای اسلامی جراحی تغییر جنسیت در ایران برای هر کسی که در مصاحبه‌های روانشناسی قبول شود و بتواند هزینه عمل آن را پرداخت کند قانونی است.

در رهیافت به حکم تغییر جنسیت دو مرحله قابل تصور و پژوهش است: مرحله‌ی ثبوت و مرحله‌ی اثبات. مرحله‌ی ثبوت از چگونگی پدید آمدن و تکوین جنس نر و یا ماده در آغاز انتقال کروموزوم‌های مرد به رحم زن سخن می‌گوید و فرآیندی که در طی آن زن یا مرد بودن جنین و یا حد وسط این دو مشخص می‌گردد پاسخ به این کیفیت و چندی چون این مرحله به عهده دانش پزشکی و ژنتیک و از قلمرو دانش فقه بیرون است، زیرا فقه با موضوع بیرونی و فردی که اینک زن یا مرد است و یا حد وسط آن دو، سروکار دارد، هر چند که پاسخ دانش پزشکی در مرحله‌ی ثبوت و چگونگی شکل‌گیری تشخیص جنسیت، می‌تواند راه رسیدن به پاسخ فقهی این موضوع را هموار سازد.

گونه‌های تغییر جنسیت

تغییر جنسیت را به طور کلی به شش نوع می‌توان تصور کرد:

۱. تغییر جنسیت افراد سالم و کامل، که فرد کاملاً متعلق به یکی از دو گروه زنان و یا مردان است و هیچ مشکل زیستی ندارد و یا خصیصه‌ای از خصوصیات روحی و روانی جنس مخالف را در خود نمی‌بیند. در این فرض، عمل جراحی روی شخص انجام می‌گیرد که تنها یکی از دو عضو تناسلی را دارد و از گروه مردان یا زنان به شمار می‌آید و هیچ‌گونه نقصی نیز در خلقت عضو تناسلی وی نیست. لکن عمل جراحی بدین منظور انجام می‌شود که شخص از زمره‌ی یکی از دو جنس خارج و به جنس دیگری ملحق شود.

۲. تغییر جنسیت خنثی‌ها، که بیشتر موارد تغییر جنسیت داده‌ها را تشکیل می‌دهند. این افراد همزمان هر دو جنسیت را دارا هستند.

۳. تغییر جنسیت افراد منسوخ و کسانی که هیچ‌گونه عضو زنانه و یا مردانه ندارند، گفته شده است که این دسته شاید بدلیل سهولت کار و یا هر دلیل دیگر در فرآیند تغییر جنسیت نوعاً تبدیل به زن می‌شوند.

۴. تغییر جنسیت عضوی در افراد دچار ترانس سکسوال که دارای تمایلات هم‌جنس‌گرایانه هستند که از نمونه بحث‌انگیز این فرآیند است.

۵. تغییر جنسیت افراد ناقص‌العضو به منظور کشف جنسیت کامل و تمام شخص. این فرآیند جنسی در آن گروه از افراد فرض می‌شود که علائم یک گروه جنسی را در خود نهفته دارند، اما کشف تمامیت گروه جنسی او مستلزم عمل جراحی و نمایان ساختن علائم واقعی مردانگی و یا زنانگی پوشیده در وجود اوست. مانند

کسی که در بدن او تنها یک عضو تناسلی وجود دارد، لکن پوشش پوستی و یا چیز دیگر آن را پوشانده است. با عمل جراحی این پوست برداشته می‌شود تا نقص جنسی برطرف و عضو واقعی آشکار گردد.

نگرش حقوقی، فقهی مسأله تغییر جنسیت

از نظر فقهی ضرورت تغییر جنسیت به منظور کشف جنسیت برای خنثی‌ها به دلیل علایم دو گانه غیرقابل انکار است، این نوع عمل جراحی به منظور کشف جنسیت از سوی اهل سنت مورد بررسی قرار نگرفته است ولی حدود ۱۰ تن از فقهای شیعه درباره‌ی آن اظهار نظر کرده‌اند و بعد با جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت روبرو می‌شویم. بسیاری از فقهای اهل سنت و برخی فقهای شیعه، با عمل تغییر جنسیت مخالفند و آن را تغییر در خلقت خداوند می‌دانند. اما از نظر فقهای شیعه دلیل شرعی از قرآن کریم یا روایات اسلامی، مبتنی بر حرام نبودن تغییر جنسیت وجود دارد و از آنجائیکه که عمل باعث می‌شود آنان از بیماری‌های نخست روحی و جسمی و فشارهای اجتماعی خلاص شوند، تغییر جنسیت، تغییر در خلقت خداوند محسوب نمی‌شود. زیرا با مطالعه فتاوی‌ای حضرت امام خمینی عملی که مستلزم کار حرامی نباشد جایز است.

و ادالهی قائلین به جواز

۱. قاعده‌ی تسلیط

۲. اصل اباحه

۳. قاعده‌ی لاضرر

پیشینه تحقیق

پیشینه موضوع تغییر جنسیت هم در آثار فقهای متقدم به چشم می‌خورد و هم در آثار فقهای متأخر که اجمالاً به ذکر چند مورد از این آثار می‌پردازیم.

الف) پیشینه موضوع در آثار فقهای متقدم

موضوع تغییر جنسیت به شکل کنونی در آثار فقهای متقدم مورد بحث واقع نشده است اما مسأله خنثی همیشه در آثار آنان به چشم می‌خورد که در واقع فرد خنثی که یکی از بارزترین مصادیقی است که مورد تغییر جنسیت واقع می‌شود.

محقق حلی در این باره می‌گوید: خنثی یا مرد است یا زن و از این دو حالت خارج نیست و یکی از دو فرج او اصلی و دیگری زائد است مانند دیگر اعضای زائدی که در دست و پا و غیره دیده می‌شود. اگر شناسایی

عضو زائد از اصلی ممکن نباشد معروف بین اصحاب این است که او را خنثی واضح می‌نامند در غیر این صورت خنثی مشکل است.^۱

در این رابطه شهید ثانی یکی از فقهای نامدار شیعی در کتاب مشهور روضه البهیه چنین می‌آورد:
خنثی کسی است که دارای آلت تناسلی مردانه و زنانه است. ایشان در ادامه بحث برای تعیین ملاکی جهت الحاق خنثی به یکی از دو جنس مذکر یا مؤنث می‌گویند:

از هر فرجی که بول خاج شود خنثی ملحق به آن است یعنی اگر از فرج زنانگی بول خارج شود خنثی ملحق به زنان است و اگر از آلت تناسلی مردانگی بول خارج شد ملحق به مردان است.^۲

با توجه به عبارات مذکور و آنچه دربرآیند آثار متقدمین فقها وارد شده است به وضوح معلوم می‌شود که در میان پیشینیان نیز بحث از احکام خنثی مطرح بوده است اما چون علم پزشکی توانایی تغییر یا ظهور جنسیت را نداشته این مسئله به شکل امروزی آن ظهور پیدا نکرده است.

(ب) پیشینه موضوع در آثار فقهای متأخر (معاصر)

به یقین می‌توان گفت اولین کسی که به طور جدی به بررسی مسأله تغییر جنسیت از زاویه فقهی پرداخته است، حضرت امام خمینی (ره) می‌باشد که در کتاب ارزشمند خود تحریر الوسیله جلد دوم به آن پرداخته‌اند. در حال حاضر در تمام مجموعه‌های استفتائی که از دفاتر مراجع عظام منتشر می‌شود سؤالاتی راجع به این مسأله وجود دارد و تمامی فقهای معاصر نظرات خود را در مورد جواز یا حرمت تغییر جنسیت ابراز کرده‌اند که در میان آنان سیستانی، مقام معظم رهبری، فاضل لنگرانی، صانعی این موضوع اشاره کرد. و قائل به جواز در صورت حصول شرایط شده‌اند و آیت اله عظام خوبی و تبریزی و بهجت با تغییر جنسیت مخالفند.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

یکی از مهمترین امتیازات مکتب شیعه بر سایر مکاتب، پویایی آن در برخورد با مسائل مستحدثه می‌باشد با وجود اینکه تعداد افراد دو جنسه هر روز در جامعه بیشتر می‌شود منبع جامع کاملی که حقوق و تکالیف شرعی این افراد باشد وجود ندارد. پس گردآوری تحقیقی جامع در مورد این مسائل و برای این افراد از گامهای مهمی به شمار خواهد آمد.

۱. محقق حلی، ابالقاسم غم‌الوین جعفر بن الحسن، مختصرالنافع. ص ۳۹۷.

۲. شهید ثانی، زین الدین علی، روضه البهیه فی شرح المعه الدمشقیه، ج ۸، ص ۱۹۱ و ص ۱۹۲.

سؤالات تحقیق

۱. احکام شرعی افراد خنثی قبل و بعد از عمل تغییر جنسیت چگونه خواهد بود؟
۲. تغییر جنسیت و تأثیر آن بر زندگی مشترک و سرپرستی فرزندان و مسائل مالی چیست؟
۳. تأثیر تغییر جنسیت بر زندگی اجتماعی چیست؟
۴. دلایل موافقت شیعه و مخالفت اهل تسنن با تغییر جنسیت چیست؟
۵. مباحث تغییر جنسیت قبل و بعد از فتوای امام چگونه است؟

فصل اول

تعاریف و مفاهیم و پیشینه

مبحث اول: تعاریف و مفاهیم

گفتار اول: تعاریف

بند اول: تعریف تغییر جنسیت

تغییر جنسیت تقریباً مفهوم روشنی دارد و عبارت است از تبدیل مرد به زن، یا تبدیل زن به مرد، یا تبدیل خنثی^۱ و یا دو جنسی^۲ به مرد یا زن، و نیز تبدیل مرد یا زن به خنثی. البته در یک مفهوم وسیع تر تغییر جنسیت شامل تغییر جنسیت در حیوانات و یا گیاهان نیز می شود.

بند دوم: تعریف خنثی

خنثی شخصی است که هم آلت تناسلی مرد و هم زن را دارد. خنثی از نظر جنسیت یا مرد است یا زن^۳ هر چند برخی احتمال وجود جنس سوم را که نه مرد باشد و نه زن، بلکه مصداق هر دو عنوان باشد، مطرح کرده اند.

خنثی بر دو قسم است: مشکل و غیر مشکل.

خنثایی که در پرتو علائم تعیین شده در شرع و یا بنابر قول برخی قراین و مرجحات دیگر، به یکی از دو جنس مرد یا زن ملحق می گردد، خنثای غیر مشکل و محکوم به احکام همان جنسی است و خنثایی که دارای علائم و قرائن چنین نیست، خنثی مشکل می باشد.

بند سوم: معنای لغوی و اصطلاحی حکم

حکم در زبان فارسی به معنای فرمان، فرمایش، داوری، قضاء و جمع آن احکام می باشد که به معنای فتاوی شرعی و قضایی و فرمان ها آمده است.^۴

معنای اصطلاحی حکم: در تعریف و معنای اصطلاحی حکم آورده شده است که:

---

1 . khonsa

2 . herma.phrodite

۳. نجفی، محمد حسین. جواهر الکلام، ج ۳۹، ص ۲۷۷.

۴. معین محمد، فرهنگ فارس، ج ۱، ص ۱۳۶۷.

حکم عبارت است از قانون صادره از خدای تعالی، برای سازمان بخشیدن بر زندگی مادی و معنوی انسان ها فرقی نمی کند که جعل حکم مستقیماً به فعل مکلف تعلق گیرد یا به خود او، یا به چیزهای دیگر در رابطه با او.^۱

حکم بر دو قسم است:

۱. تکلیفی

۲. وضعی

حکم تکلیفی، حکم شرعی است که مستقیماً بر اعمال انسان (مکلف) تعلق می گیرد و رفتار انسان را در جوامع مختلف، زندگانی شخصی، عبادی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تصحیح و توجیه می کند و همه را سر و سامان می بخشد، مثل حرمت شرب خمر، وجوب نماز و ...

حکم وضعی، قسم دیگری از احکام شرعی است که مستقیماً به انسان و رفتار و گفتار او مربوط نمی شود بلکه وضع مشخص و معینی را قانون گذاری می کند که بطور مستقیم بر اعمال و رفتار انسان اثر می گذارد، از قبیل احکامی که پیوند زناشویی را نظم و انضباط می بخشد.^۲

بند چهارم: تعریف اختلال هویت جنسی

اختلال هویت جنسی عبارت است از احساس مبرم ناراحتی و عدم سنخیت ساخت آنا تومیک جنسی خود و آرزوی مبرم بر خلاصی از اعضای تناسلی خویش و زندگی کردن به صورت فردی از جنس مقابل به عبارتی ترنس سکسوالیسم حالت کسانی است که دارای جنسیت مشخص و معین می باشند ولی قلباً اعتقاد دارند که متعلق به جنس مخالفند.^۳

اختلال هویت جنسی شدیدترین درجه اختلال جنسی می باشد که از نظر جنسی بین جنس و فکر تناقض و مغایرت وجود دارد و شخص سعی می کند در اجتماعی به صورت جنس مقابل ظاهر شود و با استفاده از درمان های هورمونی و جراحی ظاهری جنسی مخالف را احراز نماید.

---

۱. فیض، علیرضا. مبادی فقه و اصول. ص ۱۲۷.

۲. همان، ص ۱۲۹.

۳. کاهانی، علیرضا. اختلال هویت جنسی. دگر جنسیت جوها. ص ۳۲.

یکی از محققین در تعریف اختلال هویت جنسی آورده است که این اختلال وضعیتی است که خود میل به گذراندن تمام اوقات حیات خود در جنس مقابل را دارد و یا به عبارتی مردانی که روح و روانی زنانه و زنانی که روح و روان مردانه دارند ولی در حجم زنانه اسیرند.^۱

طبقه بندی اختلالات هویت جنسی

اختلال هویت جنسی یکی از انواع اختلالات هویت تلقی می شود که افراد مبتلا به آن دچار ابهام و سردرگمی نسبت به ایفای نقش جنسی خود در جامعه هستند، این اختلال که از جاذبه های عشق شهوانی ظاهر می شود، از دوران نوجوانی بروز می کند.

سوگیری جنسی نیز جاذبه های عشق شهوانی را توصیف می کند و معمولاً با هویت جنسی رابطه دارد جز در مواردی که احساس غیرقابل قبولی از عشق شهوانی وجود داشته باشد.

اشکال اختلالات هویت جنسی

۱. اختلال هویت جنسی در کودکان

۲. اختلال هویت جنسی در نوجوانان و بزرگسالان

۳. اختلال همزمان با یک اختلال فیزیکی دو جنسی بودن نیست.

۴. اختلال موجب ناراحتی قابل ملاحظه ی بالینی و تخریب در عملکرد اجتماعی، شغلی یا سایر ناراحتی ها

مهم می شود.^۲

بند پنجم: تعریف قاعده ی تسلیط

تسلیط از منظر فقهی عبارت است از تسلط و اختیار مالک برای هرگونه تصرف در اموال خویش برخی

آن را (قاعده سلطنت) یا «قاعده ی تسلیط» نیز می نامند.

در دوره ی اخیر، فقهای شیعه قاعده ی تسلیط را با توجه به حدیث نبوی «انَّ النَّاسَ، مَسْلُوبُونَ عَلَيَّ اَمْوَالِهِمْ»^۳

استناد شده است.^۴

---

۱. کاهانی، علیرضا. همان. ص ۳۳.

۲. همان، ص ۳۴.

۳. ابن ابی جمهور. ج ۱. ص ۲۲۲.

۴. طوسی. ۱۳۵۱ ش. جلد ۳. ص ۲۷۲.

در آثار اهل سنت به این قاعده تصریح نشده است، اما فقها به مقتضای آن عمل کرده‌اند. قاعده‌ی تسلیط، تثبیت کننده‌ی ارکان مالکیت و نظر به اهمیت مسئله اموال و مالکیت، تمامی مکاتب حقوقی جدید این قاعده را پذیرفته‌اند. در مواد ۳۰ و ۳۱ قانون مدنی نیز به آن اشاره شده است.^۱ مفاد قاعده سلطنت این است که اولاً سلطنت مالک بر حال خویش حق اوست و هر طور که بخواهد می‌تواند در آن تصرف کند مگر مواردی که شارع مقدس منع و نهی نمود، نباشد. بنابراین اگر در برخی از تصرفات شک کنیم که آیا مالک می‌تواند در اموال خود فلان تصرف را بکند یا نه؟ طبق این قاعده صحت بر صحت تصرف می‌گذاریم، ثانیاً تصرف دیگران در اموال مالک بدون اجازه و رضایت او تکلیفاً حرام است و وضعاً نیز موجب ضمان است.

دلایل اثبات مشروعیت تغییر جنسیت

۱. قاعده تسلیط

یکی از دلایلی که برای اثبات مشروعیت تغییر جنسیت بدان استناد شد. قاعده (الناس مسلطون علی انفسهم) است این قاعده که به قاعده‌ی تسلیط معروف گشته از مشهورترین قواعد فقهی است که فقهای امامیه در بسیاری از ابواب فقه بدان تمسک نموده‌اند.

مفاد قاعده‌ی مزبور چنین است که مردم اعم از زن و مرد نسبت به اموال خویش حق هرگونه تصرفی را دارند قائلین به جواز عمل تغییر جنسیت معتقدند همانگونه که انسان حق دارند در اموال خویش هر تصرفی را انجام دهند، می‌توانند در بدن خود نیز هر تصرفی که می‌خواهند انجام دهند که از جمله این تصرفات تغییر جنسیت است.

این دلیل قابل پذیرش نیست، زیرا حتی اگر بپذیریم این قاعده دلالت بر تسلط انسان بر خود دارد هم نمی‌توان به استناد آن تغییر جنسیت را به طور مطلق جایز دانست. بلکه همانگونه که مالک نمی‌تواند تصرف غیر عقلایی در اموال خویش داشته باشد، در بدن خود نیز نمی‌تواند تصرفی غیر معقول و نامتعارف داشته باشد. از این رو قلمرو قاعده محدود به تصرفاتی است که دارای نفع عقلایی باشد بنابراین به استناد این دلیل نمی‌توان تغییر جنسیت را به طور مطلق مشروع دانست.

---

۱. سید مصطفی، محقق داماد. قواعد فقه، جلد ۲، ص ۱۰۸.